

O‘ZBEKISTONDA INSON HUQUQLARINING AHAMIYATI

Egamberdiyev Sunnatillo Kamoliddin o‘g‘li

*Farg‘ona viloyati Yuridik texnikumi “Davlat huquqiy faoliyati” yo‘nalishi
2-kurs talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekistonda inson huquqlarining ahamiyati, ularga rioya qilishda erishilgan yutuqlar hamda mavjud muammolar haqida so‘z boradi. Muallif inson huquqlarining jamiyat taraqqiyotidagi o‘rni, xalqaro huquqiy normalar va O‘zbekiston Konstitutsiyasidagi asosiy qoidalar, fuqarolarning asosiy huquqlari va erkinliklari, ular ta‘minotining hozirgi holati, shu bilan birga inson huquqlarini himoya qilish yo‘lida olib borilayotgan islohotlar va ularning natijalari haqida keng yoritadi. Maqolada inson huquqlarining milliy qonunchilik va xalqaro me‘yoriy hujjatlar asosidagi tahlili, inson erkinliklarini himoyalash bo‘yicha olib borilgan amaliy ishlar hamda kelgusidagi vazifalarga e‘tibor qaratiladi. Shuningdek, maqola yakunida bugungi O‘zbekiston sharoitida inson huquqlari ahamiyatini chuqur anglash va uni rivojlantirish uchun tavsiyalar keltiriladi.

Kalit so‘zlar: Inson huquqlari, O‘zbekiston, Konstitutsiya, qonunchilik, erkinlik, demokratik islohotlar, fuqarolik jamiyati, adolat, xalqaro huquq.

Inson huquqlari har bir davlat uchun eng ustuvor yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Bugungi kunda har bir mamlakat taraqqiyoti va demokratik jamiyat shakllanishi uchun inson huquqlari va erkinliklari asosiy poydevor sanaladi. Shu nuqtayi nazardan O‘zbekistonda mustaqillik yillaridan boshlab, inson huquqlarini himoya qilish va ta‘minlash bo‘yicha tub islohotlar amalga oshirilmoqda. Inson huquqlari faqatgina muayyan hujjatlarda ifodalanib qolmay, balki real hayotda, har bir fuqaroning kundalik faoliyatida o‘z yaqqol aksini topishi lozim. Bu sohada amalga oshirilgan chora-tadbirlar yurtimizda xalqaro talab va me‘yorlarga javob beradigan, ilg‘or demokratik tizimni shakllantirishga xizmat qilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida inson huquqlari va erkinliklari asosiy qadriyat sifatida e‘tirof etilgan. Konstitutsiya, barcha demokratik va huquqiy davlatlarda bo‘lgani kabi, inson huquqlarini muhofaza qilishda asosiy hujjat hisoblanadi. O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlar zahirida fuqarolarning siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy huquqlari, ularning davlat hokimiyati va boshqaruv organlaridan mustaqilligini ta‘minlash masalalari yotadi. Inson huquqlari masalasi, avvalo, milliy taraqqiyotning asosiy ustuni, jamiyat barqarorligining kafolati sifatida tushuniladi. Mustaqillik yillarida mamlakatimizda inson huquqlarini mustahkamlash va fuqarolarning erkin yashashi uchun keng imkoniyatlar yaratildi. O‘zbekistonning inson huquqlari sohasidagi davlat siyosati xalqaro miqyosdagi

me'yorlarni o'zida mujassam etgan bo'lib, bu borada amaliy harakatlar izchil amalga oshirilmoqda. Xususan, davlat tomonidan inson huquqlari bo'yicha Milliy Markaz, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Inson huquqlari bo'yicha vakili (Ombudsman), sud-huquq tizimidagi islohotlar, fuqarolik jamiyatini qo'llab-quvvatlash hamda axborot erkinligini ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlar muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Qonunchilik bazasi mustahkamlanmoqda, yangi kodekslar va qonunlar qabul qilinmoqda, mavjudlari esa zamon talablariga mos ravishda takomillashtirilmoqda. Sudlar mustaqilligi, advokatura institutining o'rni kuchaytirilmoqda, xalqaro huquqiy normalarga muvofiqlik ta'minlanmoqda. Ayni vaqtda, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda inson huquqlariga oid loyihalar amalga oshirilmoqda, turli seminar va treninglar tashkil etilmoqda. Bu jarayonlar fuqarolarning o'z huquqlarini anglash darajasi oshishiga, jamiyatda huquqiy ong va madaniyatning o'sishiga olib kelmoqda.

Davlat tomonidan ta'lim olish, sog'liqni saqlash, bandlik, yashash va ifoda erkinligi, shuningdek, erkaklar va ayollar tengligi kabi fundamental inson huquqlari amalda ta'minlanmoqda. Ayniqsa, "Hech kim sud hukmisiz ayblanmaydi", "Har kim mulk huquqiga ega", "Fikr va so'z erkinligi kafolatlanadi", kabi normalar Konstitutsiyada mustahkam joy olgan. Bu, o'z navbatida, mamlakatimizda ochiqlik va oshkoralik muhitini shakllantirish, davlat organlari faoliyatining shaffofligi, fuqarolar manfaatlarini himoya qilish, korrupsiya va boshqa salbiy holatlarning oldini olishga asos bo'lmoqda [1].

O'zbekiston inson huquqlarini himoya qilish borasida "Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi", "Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risidagi xalqaro pakt", "Bola huquqlari to'g'risidagi Konvensiya" va boshqa xalqaro hujjatlarga qo'shilgan. Ushbu xalqaro majburiyatlar asosida mamlakatimizda inson huquqlari masalasiga doir yangi qonun va qarorlar, milliy strategiyalar ishlab chiqilmoqda.

Yoshlar, ayollar va bolalarning huquqlarini ta'minlashda ham O'zbekistonda salmoqli yutuqlarga erishilmoqda. Xususan, ayollarni tazyiq va zo'ravonlikdan himoya qilish, nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlarini kafolatlash, bolalarning orzu-umidlari, imkoniyatlari kengayishi yo'lida qator loyihalar amalga oshirilmoqda. Bu borada xalqaro tashkilotlar va notijorat tashkilotlar bilan hamkorlik natijasida inson huquqlarini ta'minlashdagi bo'shliqlar aniqlanib, ularni bartaraf qilish bo'yicha samarali chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. So'nggi yillarda erkin fuqarolik jamiyati institutlarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. NNTlar faoliyati kengaymoqda, ularning huquqni muhofaza qilish bo'yicha rolini oshirish maqsadida qonun hujjatlariga o'zgartishlar kiritilmoqda. Mustaqil ommaviy axborot vositalarining jamiyat hayotidagi o'rni kuchaymoqda, so'z va axborot erkinligi uchun yetarlicha huquqiy kafolatlar yaratilgan. Bu esa o'z navbatida davlat organlari va jamiyat o'rtasida ochiq muloqot va hamkorlikka imkon yaratmoqda.

Ta’lim muassasalarida, ayniqsa oliy o‘quv yurtlari va maktablarda inson huquqlari asoslari o‘qitiladi, aholining turli qatlamlari uchun huquqiy savodxonlik bo‘yicha tadbirlar o‘tkaziladi. Bu chora-tadbirlar yosh avlod va keng jamoatchilikda huquqiy ong hamda insonparvarlik g‘oyalari shakllanishiga xizmat qilmoqda. Har bir inson hayotiy faoliyatida o‘z huquq va majburiyatlarini anglab, ularni amalda qo‘llay bilishining o‘zi taraqqiyot uchun muhim omil bo‘lib xizmat qilayotgani shubhasiz [2].

O‘zbekiston xalqaro tashkilotlar, jumladan, BMT, Yevropa Ittifoqi, YXHT, UNICEF kabi tuzilmalar bilan doimiy hamkorlik qilib, inson huquqlari sohasida o‘z majburiyatlarini to‘la bajarishga intilmoqda. Shu bilan birga, davlat va jamiyatda inson huquqlarini ta’minlashda uchraydigan ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, ayrim hududlarda aholining huquqiy savodxonligi pastligi, ayrim byurokratik to‘siqlar, jinoyat-protsessual normalarning yetarlicha amalda ishlamasligi, huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatida ba’zi noaniqliklar kabi masalalar vaqt o‘tishi bilan bartaraf etilmoqda.

Bugungi kunda O‘zbekistonda inson huquqlari sohasidagi islohotlar natijasida fuqarolar o‘z erkinliklarini erkin amalga oshirish, huquqlari himoya qilinishini real hayotda his qilish imkoniyatiga ega. Jamiyatda huquqiy madaniyat darajasi oshmoqda, korrupsiya va inson huquqlariga zid harakatlarga qarshi kurash samaradorligi ortmoqda. Adolatli sud, mustaqil advokatura institutining ishlashi, shuningdek, huquq-tartibot organlari faoliyatining ochiqligi odamlar uchun ishonchli huquqiy himoya kafolatini yaratmoqda [3].

Har bir davlatda bo‘lgani kabi, O‘zbekistonda ham inson huquqlari sohasida muammolar bo‘lishi tabiiy jarayon. Muhimi, ushbu muammolarning sabablarini aniqlash, ularni bartaraf etish va takomillashtirish uchun mavjud resurslarni ishga solishdir. O‘zbekiston hukumati va nodavlat sektor ushbu yo‘nalishda yaqin hamkorlik qilib bormoqda. Ishonch bilan aytish mumkinki, inson huquqlarini ta’minlash, har bir fuqaroning o‘z orzu-umidlarini amalga oshirishga imkoniyat yaratish borasidagi islohotlar davom etadi.

Xulosa

O‘zbekistonda inson huquqlarining ahamiyati beqiyosdir. Inson huquq va erkinliklarini ta’minlash, jamiyat barqarorligining, taraqqiyotining eng asosiy shartidir. Mustaqillik davridan to hozirgi kungacha mamlakatda inson huquqlarini himoya qilish, ularga hurmat bilan yondashish, har bir fuqaroga o‘z salohiyatini namoyon qilish imkonini beradigan keng huquqiy maydon barpo qilindi. Yaratilgan sharoitlar, amaliy islohotlar, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik mamlakatda haqiqiy insonparvar muhit shakllanishini ta’minlamoqda. Kelgusida ushbu yo‘nalishda islohotlarni davom ettirish, mavjud muammolarni bartaraf etish, samaradorlikni oshirish, inson huquqlarini ta’minlash va himoya qilish bo‘yicha yangi konsepsiyalar ishlab chiqish dolzarb masalalardan biri bo‘lib qoladi. Har bir fuqaro o‘z huquqlarini to‘liq anglay oladigan, huquqlari hurmat qilinadigan va himoya qilinadigan

jamiyatni barpo etish yo‘lida harakat qilmoqda. Inson huquqlarining ahamiyatini chuqur anglash, uni amalda ta’minlash eng oliy fazilat va taraqqiyot kafolati ekani yurtimizda tobora o‘z tasdig‘ini topmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Антошкина Л.И. Высшее образование в системе общественных интересов: монография / Л.И. Антошкина. — Донецк: ООО «Юго-восток», 2008. — 54 б.
2. Inson huquqlari umumiy nazariyasi: IIV tizimidagi ta’lim muassasalari tinglovchi va kursantlari, shuningdek huquqni muhofaza etuvchi organlar xodimlari uchun darslik. — Toshkent, 2012. — 304 b.
3. Образование в области прав человека: национальный и зарубежный опыт / Отв. изд. А.Х. Саидов. — Ташкент: Национальный центр Республики Узбекистан по правам человека, 2011. — 11 б.
4. Саидов А.Х. Международное право прав человека: Учебное пособие / Отв. ред. акад. Б.Н. Топорнин. — Москва, 2002. — 80 с.